

CZU 027.52(478-25):[021.4:39(=135.1)](047.53)=135.1

SERVICIUL ETNOBIBLIOTECA – PUNTE ÎNTRE TRADIȚIE ȘI COMUNITATE

*Maria BIVOL,
șef serviciu, Secția activitate editorială a BM „B.P. Hasdeu”*

Într-o lume aflată în continuă schimbare, păstrarea și promovarea tradițiilor devine nu doar o datorie, ci și o formă de reafirmare a identității culturale. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” răspunde acestei necesități prin serviciul EtnoBiblioteca, un program comunitar dedicat conservării și valorificării costumului tradițional basarabean. Lansat în 2019, la Biblioteca Centrală a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, acest serviciu aduce împreună specialiști, meșteri populari și amatori pasionați de tradiții, oferindu-le ocazia de a descoperi, explora, învăța și transmite mai departe tehnicile autentice ale artei populare. Mai mult decât o inițiativă educațională, serviciul EtnoBiblioteca creează o punte între generații și încurajează coeziunea socială printr-un dialog viu cu trecutul nostru cultural.

Specificul serviciului constă în explicarea trăsăturilor costumului tradițional basarabean ca ansamblu unitar (cămășă-ie, fotă,

Expoziția „Cămașa tradițională – patrimoniu cultural”, vernisată cu ocazia celor trei decenii de la proclamarea limbii române ca limbă de stat în Republica Moldova (2019).

brâu, maramă, opinci, catrință, ȋțari, poale etc.). Beneficiarii serviciului dobândesc competențe în cercetarea și reproducerea elementelor portului național din Republica Moldova prin tehnici precum cusutul, brodatul și ȧesutul.

O componentă importantă a serviciului este stabilirea unor legături între diverse instituții și personalități culturale de referință (muzee, etnografi, meșteri populari, amatori, interpreți și colective de muzică populară). În acest scop, sunt invitați specialiști din domeniu, iar biblioteca organizează expoziții de carte cu tematică etnografică, care prezintă croiul cămășii, ornamentica tradițională, cromatică și specificul costumului din diferite zone etnografice ale spațiului cultural românesc.

Un alt obiectiv al serviciului este încurajarea coeziunii sociale prin conectarea comunității la cunoștințe, informații și cultură. În acest sens, se organizează ateliere și șezători, care pun în valoare elementele definitorii ale costumului popular. Utilizatorii sunt instruiți să coasă, să deprindă tehnici de croșetat, tricatat și confecționat ȧesături în stil național. De asemenea, sunt îndrumați în alegerea pânzei, a izvoadelor, a compoziției și a tipurilor de cusături potrivite.

Cămășile cusute și croite în cadrul serviciului comunitar EtnoBiblioteca au fost prezentate în cadrul mai multor expoziții. Sala cu Coloane a BM „B.P. Hasdeu” a găzduit expoziția „Cămașa tradițională – patrimoniu cultural”, care a avut loc pe 31 august 2019, de ziua Limbii Române; „Cămăși tradiționale”, pe 27 martie 2024, când s-au marcat 106 ani de la Unirea Basarabiei cu

Olesea Enachi. Atelierul profesional de replicare a serviciului „EtnoBiblioteca” de la Biblioteca Centrală a BM „B.P. Hasdeu”, în cadrul evenimentului aniversar „Campusul competențelor – 10 ani de formare a bibliotecarilor”, organizat pentru bibliotecarii BM și bibliotecile publice din suburbiile municipiului Chișinău.

România; „Valorificare și creare a cămăși cu altă pentru binele societății”, pe 27 martie 2024, în cadrul evenimentului aniversar „Campusul Competențelor – 10 ani de formare a bibliotecarilor”.

La Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală, lucrările au fost expuse la Expoziția de Ziua Portului (24 iunie 2020), la Expoziția „Cămașa Unirii” (27 martie 2020) și la Expoziția de Ziua Portului (iunie 2021). De asemenea, cămășile au fost expuse la evenimente internaționale care s-au desfășurat în România: în 2021, la Buzău, și la „Zilele Chișinăului la Buzău”, în iunie 2022. Cămășile realizate în cadrul serviciului EtnoBiblioteca au fost, totodată, incluse într-un film dedicat dosarului patrimoniului UNESCO din România și Republica Moldova.

Din anul 2019, de când serviciul comunitar EtnoBiblioteca și-a început activitatea la Biblioteca Centrală, au fost organizate peste 176 de ateliere, șezători, workshop-uri, prezentări și sesiuni de instruire. În cadrul acestor întâlniri au fost instruite peste 2500 de persoane. În urma instruirilor, beneficiarii serviciului au deprins abilități de coasere și, drept rezultat, și-au cusut o cămașă pentru garderoba proprie sau pentru cei apropiați. Astfel, în cadrul

serviciului EtnoBiblioteca, au fost cusute peste 2000 de cămăși tradiționale.

Cunoștințele dobândite în cadrul serviciului au ajutat-o pe doamna Lidia Bojescu din satul Mereni să-și deschidă o mică afacere. Ea trăiește din această industrie artistică: țese, coase camași, țese și croiește catrințe pentru comerț, participă la expoziții și evenimente cu și despre artizanat.

Surorile Lilia Calancea și Dina Voloc din Strășeni au creat brand-ul „Mândria Basarabiei”, cosând cămăși tradiționale pentru a fi procurate, pentru chirie sau pentru participare la concursuri și expoziții.

Doamnele, care aleg să participe la activitățile desfășurate în cadrul serviciului EtnoBiblioteca, sunt pregătite să-și asume munca minuțioasă de cercetare și de coasere a unei cămăși tradiționale. Interesul fiecăreia este atât de a acumula experiența de coasere, cât și de a respecta croiul și părțile compoziționale importante a cămășii, dar și a întregului costum. Întâlnirile din cadrul serviciului ajută fiecare participantă să coase corect, să utilizeze tehnici productive de cusut și să găsească sursele cele mai eficiente și autentice de a alege motive ornamentale. Participantele apreciază nu doar abilitățile practice dobândite, ci și spiritul de comunitate creat în cadrul atelierelor.

„Serviciul este esențial pentru păstrarea tradiției. Sunt impresionată de resursele și informațiile oferite aici.”

Tatiana BÎZGU

„Ne bucurăm că biblioteca a inițiat serviciul EtnoBiblioteca, oferindu-ne un spațiu accesibil și primitor. Atmosfera luminoasă și plăcută contribuie la buna desfășurare a evenimentelor noastre, iar faptul că suntem un colectiv unit, care se întâlnește regulat, ne motivează să învățăm și să ne dezvoltăm continuu. Apreciam enorm cunoștințele și deprinderile pe care le dobândim aici. Mulțumim pentru găzduire și pentru oportunitatea de a beneficia de acest serviciu comunitar valoros.”

Ana GUJUMAN

„EtnoBiblioteca este un spațiu de întâlnire și creație care aduce împreună oameni pasionați de tradiții, indiferent de vârstă. Acest loc a fost mereu un punct de reper pentru cei care doresc să descopere și să transmită mai departe meșteșugurile populare. Chiar dacă în trecut activitățile au fost afectate de diverse evenimente, inclusiv

pandemie, revenirea la EtnoBibliotecă a fost un pas firesc pentru mulți dintre noi. Aici ne întâlnim cu oameni cunoscuți, dar și cu persoane noi, care ne îmbogățesc cu experiențele, deprinderile și cunoștințele lor.

Pentru noi, cei din «vârsta de aur», acest spațiu nu este doar un loc de învățare, ci și unul de socializare și relaxare. Organizăm șezători, facem schimb de materiale și idei, discutăm și ne împărtășim experiențele. Fiecare zi petrecută aici este o adevărată sărbătoare, un prilej de a ne menține activi și de a ne face noi prieteni. Așteptăm cu nerăbdare fiecare întâlnire, pentru că EtnoBiblioteca este mai mult decât un serviciu comunitar. Este o familie!”

Filimon NĂSTASE, meșter popular

Natalia Munteanu, interpretă de muzică populară, ne-a împărtășit povestea despre cum arta populară a devenit parte din viața ei. Crescută într-o familie de muncitori, ea dintotdeauna a fost înconjurată de tradiția cusutului. Mama, bunica și surorile bunicii coseau neîncetat, fie la lumina zilei, fie la lumina lămpii, fie la șezători unde se adunau pentru a împărtăși povești și gânduri. Deși a fost martoră la aceste îndeletniciri, nu s-a gândit niciodată că va ajunge să coasă. La îndemnul colegei de scenă Ivana Căpraru, Natalia Munteanu a descoperit o nouă pasiune, care îi este ca o binecuvântare, ajutând-o să-și regăsească echilibrul și să descopere o activitate care îi aduce satisfacție. Prin participarea la serviciul EtnoBiblioteca, ea nu doar că și-a perfecționat tehnicile de cusut, dar a fost profund inspirată de oamenii și mentorii pe care i-a întâlnit aici. Una dintre persoanele care au influențat-o cel mai mult

este Ioana Căpraru, de la care învață cu drag și devotament. Astăzi, așteaptă cu nerăbdare să își termine prima cămașă tradițională, știind că fiecare cusătură este o punte între trecut și prezent. Pentru doamna Natalia Munteanu, EtnoBiblioteca nu este doar un loc de învățare, ci și un spațiu în care tradiția prinde viață, iar meșteșugul străbun capătă un nou sens.

Ioana Căpraru, cunoscuta interpretă de muzică populară din Republica Moldova și artistă a poporului, ne-a vorbit despre importanța serviciului EtnoBiblioteca la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Dumneaei a subliniat că acest loc este mai mult decât o bibliotecă. Este un spațiu viu, dedicat păstrării și transmiterii tradițiilor și meșteșugurilor străvechi din generație în generație:

„În mijlocul acestui spațiu înconjurat de cărți, fiecare întâlnire devine o sursă de inspirație, încurajându-ne să lucrăm cu pasiune și dragoste pentru meșteșugurile noastre tradiționale. În fiecare miercuri, comunitatea se adună cu entuziasm pentru a împărtăși cunoștințele și pentru a învăța unii de la alții. Sub îndrumarea Olesei Enachi, un mentor extraordinar, învățăm despre simbolistica fiecărui detaliu din meșteșugul tradițional, iar fiecare cusătură devine o legătură profundă cu trecutul nostru cultural. Încurajez pe toți cei interesați să se alăture acestei călătorii, să aprecieze meșteșugurile străvechi și să simtă cum fiecare cusătură devine o legătură între trecut și prezent. În cadrul serviciului EtnoBiblioteca, tradițiile nu doar că sunt învățate, dar și trăite, iar fiecare detaliu adus la viață adâncește respectul față de moștenirea noastră culturală”.

Pentru a afla mai multe despre serviciul comunitar EtnoBiblioteca desfășurat la Biblioteca Centrală, am discutat cu doamna Olesia Enachi, coordonatoarea serviciului, care ne-a împărtășit detalii despre costumul tradițional, motivele de pe costumul tradițional, activități și planurile sale de viitor.

Maria BIVOL: Până să vorbim despre serviciul EtnoBiblioteca, spuneți-ne, de unde vine dragostea dvs. pentru cămașa cu altiță și pentru meșteșugurile tradiționale?

Olesea ENACHI: Dragostea mea pentru cămășile tradiționale izvorăște, în primul rând, din aprecierea valorii lor artistice. De când am descoperit frumusețea pieselor vestimentare din diferite zone ale țării și de peste hotare, probând straie tradiționale, am fost cucerită de această artă. Am simțit o dorință puternică de a avea astfel de cămăși și de a împărtăși și altora frumusețea și semnificația acestei arte.

M. B.: Ce te inspiră atunci când coși o ie? Ai vreo sursă anume, poate un model vechi, un simbol sau o poveste de familie?

O. E.: Sursa mea de inspirație pentru cămăși vine, în mare parte, de la piesele tradiționale expuse în muzee: în special, de la cămășile din secolul al XIX-lea, care mă atrag prin autenticitatea și valoarea lor artistică. Deși apreciez și cămășile contemporane cu design modern, atenția mea se îndreaptă mereu spre detaliile pânzei, culorilor și aței utilizate. Nu mă leagă o poveste de familie de cămașa cu altiță, ci, mai degrabă, cromatica vibrantă și modelele descoperite, care îmi stârnesc idei noi. Am studiat numeroase cămăși din muzeele din Republica Moldova și din România, iar această experiență mi-a dezvăluit o moștenire vie. În urma ultimei expoziții pe care am organizat-o, alături de doamnele care cos la șezătoare, am realizat că trebuie să revin la cămășile din secolul al XIX-lea, punând accent pe compoziție și pe echilibrul dintre motive și modele, pentru a păstra și transmite mai departe această artă.

M. B.: Cum s-a născut ideea de a aduce arta cusutului tradițional în bibliotecă și de a transforma serviciul EtnoBiblioteca într-un adevărat centru al tradiției?

O. E.: În primul rând, mi-am dorit să împărtășesc această experiență legată de cămășile tradiționale cu cât mai multă lume. Mi-am dorit ca în Republica Moldova oamenii să aibă acces la piese autentice, iar invitația doamnei Maria Pilchin de a implementa acest serviciu de bibliotecă a fost extrem de binevenită. Mulți și-au exprimat dorința de a participa, de a învăța și de a cunoaște această artă.

M. B.: Cum ajung oamenii să afle despre serviciul EtnoBiblioteca și ce impresie le lasă ideea că, dincolo de cărți, biblioteca devine un loc unde pot învăța să coasă cămăși tradiționale?

O. E.: Oamenii ne descoperă de la emisiuni difuzate la Moldova 1 și TVR Moldova, dar și de pe rețelele sociale, precum Facebook și Instagram, datorită comunității „Șezătoarea Basarabia”. Femeile din comunitate se mândresc cu activitatea noastră, transmițând informația de la una la alta. Doamnele care participă la șezătoare sunt încântate că învață și deprind tehnici de coasere chiar în spațiul bibliotecii. Pe viitor, mi-aș dori să inițiez un proiect prin care să merg în instituții de învățământ sau, în perioada estivală, să organizăm ateliere pentru copiii de vârstă mai mică, astfel încât și cei mici să descopere și să deprindă această frumoasă artă.

M. B.: Cei care vin la ateliere învață doar să coasă sau și să descifreze mesajele pe care strămoșii le-au lăsat pe cămășile tradiționale?

O. E.: Sincer, puțini dintre participanții la ateliere sunt interesați să descifreze mesajele lăsate de strămoși pe cămășile tradiționale. Cei mai mulți preferă ca mesajele, motivele să le fie explicate. Totuși, avem femei cu inițiativă care, prin dibăcie și muncă realizează cămăși cu adevărat remarcabile.

M. B.: Cât de mult contează materialele, ornamentele și culorile în costumul tradițional? Ce poveste spun ele despre cel care le poartă?

O. E.: Materialele, ornamentele și culorile joacă un rol esențial în costumul tradițional. Fiind mai mult decât simple elemente estetice, ele spun o poveste despre identitatea și măiestria celui care le poartă. Pentru mine, pânza veche lucrată manual este de o valoare inestimabilă, precum un „postav de aur”, datorită autenticității și legăturii sale cu tradiția. Totuși, un artist iscusit poate crea cămăși remarcabile și cu materiale noi, chiar industriale, dacă stăpânește tehnicile necesare. Nu e suficient să folosești o singură tehnică de coasere. O cămașă devine vie prin folosirea mai multor tehnici, cu proporții echilibrate între motive și culori. Fie că este monocromă sau bogată în culori, o cămașă tradițională reflectă personalitatea și intenția creatorului, dar și pe cea a purtătorului. Ornamentele și culorile, fie ele discrete sau abundente, transmit mesaje despre apartenența culturală, statutul social sau chiar starea de spirit.

M. B.: Încă din cele mai vechi timpuri, meșteșugăritul a fost sursa principală de trai. Credeți că, în prezent, meșteșugăritul poate fi transformat într-o meserie?

O. E.: Din cele mai vechi timpuri, meșteșugul coaserii a fost o sursă importantă de trai, iar în zilele noastre cunosc oameni care își câștigă existența din acest meșteșug – fie manual, fie industrial, folosind mașini de cusut. Consider că acest meșteșug are un potențial mare nu doar pentru a păstra tradiția, dar și pentru a genera venituri.

M. B.: În medie, cât timp este necesar pentru a coase o cămașă tradițională, ținând cont de complexitatea modelelor și de tehnicile folosite?

O. E.: Coaserea unei cămăși tradiționale complexe necesită timp pentru a fi realizată. Dacă lucrezi constant, zi de zi, inclusiv în timpul liber, o cămașă poate fi finalizată în aproximativ patru luni. Pentru o persoană aflată la pensie, cu vedere bună și mult timp disponibil, acest termen poate fi redus la două luni și jumătate, dar asta implică un program intens, similar unui loc de muncă, de la ora opt dimineața până la opt seara, uneori chiar mai mult. Totuși, un astfel de record este rar. În general, majoritatea cămășilor tradiționale, mai ales cele foarte detaliate, pot necesita între nouă luni și un an-doi pentru a fi complet finalizate.

M. B.: Dacă ar fi să alegeți cel mai memorabil moment din toate activitățile desfășurate în cadrul serviciului EtnoBiblioteca, care ar fi acela și de ce?

O. E.: Mă bucur de fiecare activitate desfășurată în cadrul serviciului EtnoBiblioteca. Însă cel mai memorabil moment a fost organizarea expoziției aniversare dedicate celor 106 ani de la Unirea Basarabiei cu România. A fost un eveniment deosebit, la care am reușit să adunăm toate doamnele participante într-o atmosferă plină de lumină, emoție și mândrie națională. Sala cu Coloane a Bibliotecii Centrale a prins viață prin prezența doamnelor îmbrăcate în costume tradiționale și prin expoziția de costume tradiționale – o imagine care mi s-a întipărit adânc în suflet. Un alt moment special a fost atunci când un regizor din România ne-a solicitat o filmare destinată diasporei române din Londra. Doamnele care participă la activitățile desfășurate în cadrul serviciului EtnoBiblioteca s-au îmbrăcat din nou în haine tradiționale și, în Sala cu Coloane, am realizat împreună un material care a exprimat pe deplin mândria, emoția și împlinirea de a purta costumul tradițional.

M. B.: Și o ultimă întrebare. Cum cei care doresc să se alăture activităților desfășurate în cadrul serviciului EtnoBiblioteca pot face acest lucru, pentru a descoperi lumea fascinantă a portului popular, a acului și a firului?

O. E.: Partenerii media și rețelele de socializare sunt printre cele mai eficiente căi de promovare a activităților desfășurate în cadrul serviciului EtnoBiblioteca. Totuși, din punctul meu de vedere, cel mai autentic mod de a valorifica portul tradițional este să-l integrăm în viața de zi cu zi. Ar trebui să avem curajul să purtăm cămașa tradițională chiar și în zile obișnuite, pe stradă, fără a ne simți intimidată, chiar dacă unii ne adresează întrebări

de genul: „De ce ești îmbrăcat(ă) așa?”. Aceste momente devin, de fapt, oportunități de a vorbi despre tradiție, de a educa și de a-i familiariza pe ceilalți cu frumusețea costumului popular. Îmi amintesc cu admirație de un profesor de la Colegiul de Arte din Soroca, care purta zilnic la școală cămașa tradițională. Prin gestul său simplu, dar constant, devenise un adevărat promotor de păstrare și transmitere a acestor valori. Cămașa cu altiță nu este doar un veșmânt de sărbătoare – ea poate fi purtată zi de zi.

Fotografii: Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

CZU 027.52(478-25):[321.4:7-053.2]=135.1

SERVICIUL „ARTĂ & FANTEZIE” – O POVESTE CARE A ÎNCEPUT CU O ÎNTREBARE SIMPLĂ

*Stela TYMOFTI,
șef filială Biblioteca „Târgu Mureș”*

Într-o lume în care timpul pare mereu pe fugă, iar copilăria riscă să fie absorbită de ecrane, există locuri care aleg să păstreze viu jocul, culoarea și fantezia. Biblioteca „Târgu Mureș” din Chișinău, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, este unul dintre aceste locuri – un spațiu în care arta și cartea se împletesc firesc, iar copiii redescoperă bucuria de a crea cu mâinile și de a visa cu inima. Povestea care urmează nu este doar despre un program reușit, ci despre o comunitate care s-a strâns în jurul ideii că educația trece și prin frumusețe, răbdare și imaginație.

„Cum îi putem sprijini pe copii în dezvoltarea abilităților creative prin artă și, în același timp, să-i aducem mai aproape de bibliotecă?” – așa a început povestea serviciului „Artă & Fantezie”, o idee care a prins contur în octombrie 2024, inspirată de părinți care și-au dorit pentru copiii lor altceva decât tehnologie.

Răspunsul a venit firesc, printr-o colaborare cu Centrul de Activități Extrașcolare „Curcubeul” și o artistă cu suflet cald și mâini de aur – Carolina Naconecinii-Bojoga. La început, Carolina a venit ca voluntar. A intrat în sala pentru copii, a întins pe masă pensule, culori, fire, mărgelile, hârtie și a spus: „Hai să vedem ce iese!” Iar rezultatul ne-a întrecut așteptările.